בס"ד

שיעורי השבועי של מרן הראשון לציון פוסק הדור רבינו יצחק יוסף שליט"א

השיעור השבועי

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בביה"כ היזדים
ומשודר דרך הלוויין והרדיו ובקווים רבים
מיסודו של מרן רביבו עובדיה יוסף זצ"ל

הרב המקדים: הרה"ג ציון כהן שליט"א
רב אורח: הרה"ג משה פרץ שליט"א

גליון מספר 469

כותב ועורך השיעור:
הרב דביר פרץ שליט"א

	כניסה	יציאה	ר"ת
ירושלים	16:33	17:23	18:01
תל אביב	16:31	17:21	17:57
חיפה	16:32	17:22	17:57
באר שבע	16:34	17:24	18:00

נח | א' חשון תשפ"ה

להפצת עלונים באזור מגוריך
התקשר: 053-4774733

הלכות ברכות

נטל ידים בברכה ונמלך מלאכול. בירך תפלת הדרך ונמלך מלנסוע. ברכת הגומל על נסיעה מעיר לעיר. תפלת הדרך ברמקול. שיעורי תורה כר"ח נאה. חלה שנתערבה בעיסה. הדליק נרות שבת בביתו ונמלך להישאר במקום אחר. תרופות בשבת. ריקוד בשבת. קבע מזוזה ונמלך מלגור בדירה. מזוזה שנפלה אם חוזר וקובעה בברכה. גיור קטנים. חיסר ברכה בעמידה. מצוות שלא מברכים עליהן

חידושו של הריטב"א

א. [1]בשיעור הקודם הזכרנו את דברי הריטב"א (חולין קו:), שמדבר בדין נטילת ידים, שצריכים ליטול ידים עם ברכה רק כשאוכלים לחם כביצה - 54 גרם, אבל על כזית 27 גרם נוטל ידים בלי ברכה, ומה הדין אם בעת הנטילה חשב לאכול כביצה, ובירך "על נטילת ידים", והתחיל לאכול, אבל שבע מהאוכל, וראה שלא אכל כביצה פת. לגבי ברכת המזון מברכים על כזית ומעלה, ואם לא אכל כזית לא יברך, ומה עם הברכה שבירך בשם ומלכות "על נטילת ידים"? אולי כדי שלא תהיה ברכה לבטלה צריך להכריח את עצמו לאכול עד כביצה. אלא כותב הריטב"א שאין צריך להכריח את עצמו לאכול, כי העיקר שבשעה שנטל ידיו היה בדעתו לאכול כביצה, ואף שאחר כך נאנס ולא אכל לא נקרא ברכה לבטלה. ומשמע מדבריו שזה אפילו לכתחילה, אם כי השדי חמד (אס"ד מע' ברכות או' כט) כתב שלכתחילה ידחק עצמו לאכול כביצה, וסיים שם, שלא מצוי אתו הריטב"א. ובאמת מי שיקרא את הריטב"א יראה שגם לכתחילה אינו צריך להכריח את עצמו לאכול.

אפילו לא כזית

ב. הפלא שהבן איש חי (ש"ר פר' שמיני אות א) כתב, שאם לא יכול לאכול כביצה, יאכל לפחות כזית. ומרן בהליכות עולם (ח"א עמ' שטז) העיר עליו, שהריטב"א לא כתב דבר זה, ומשמע שאם לא יכול לאכול כביצה לא צריך לאכול שום דבר. ולכן אם נטל ידים בברכה ואחר כך בירך "המוציא", והלחם נפל לבוץ, וחיפש לחם אחר ולא מצא, הברכה על הנטילה איננה לבטלה, כי בשעה שבירך חשב לאכול כביצה כדין, ולא חייב להכריח את עצמו וללכת לשכנים לבקש לחם. ורק ברכת "המוציא" תהיה לבטלה אם לא טעם מהלחם, אין בריר, אבל לגבי נטילת ידים העיקר שבשעת הנטילה חשב לאכול כביצה, ואף שנאנס ולא אכל אין איסור. {מכאן אני לא מבין מה רצו ממרן זצ"ל כשחלק על הבן איש חי אטו מרן לא צודק? תראו ריטב"א דברים מפורשים דלא כמ"ש בבא"ח}.

תפלת הדרך

ג. לפי זה יש לדון, כידוע מי שנוסע מעיר לעיר שעה ורבע, בנסיעה רגילה בלי פקקים[2], מברך תפלת הדרך בשם ומלכות, ובשיעור זה יש גם ברכת הגומל[3].

---

[1] **מדברי הרב ציון כהן שליט"א רב העיר אור יהודה:** אני מתרגש כשאני מגיע לכאן ורואה את השיעור של מרן מלכא, המאיר לארץ ולדרים. אני לא רוצה לקחת מזמנו של מורנו ורבנו מרן הראשון לציון, ממשיך דרכו של מרן זצ"ל. מרן הרב עובדיה היה כמו שמש שהאיר את אור ההלכה בעולם, וזכינו בדור הזה מה שלא זכו דורות קודמים, שמרן הטביע חותמו למאות שנים, וכאשר שקנה השמש היינו דואגים, מה יהיה, אך בחסדי שמים זכינו לאורו של הבן הממשיך את דרכו ההלכתית, מעולם לא חולק על אביו, שהקב"ה יאריך ימיו. אנחנו זוכים למאור פנים מיוחד ממרן הראשון לציון שמנחה אותנו על כל צעד, ומתייעצים איתו. שנזכה הלאה בע"ה להנות ממנו, שנה טובה ומבורכת.

דברי הרב משה פרץ שליט"א, מחבר הלוח של הלכה יומית לפי ילקוט יוסף: ברשות מרן מלכא פוסק הדור, הראשון לציון מרן שליט"א. ב"ה זכינו להקים מכון 'חכמי ספרד' להפצת תורתם וגדולתם של רבותינו הספרדים. בצעירותי זכיתי להיות בשיעורים של מרן זצ"ל כאן ביזדים, במשך שנים רבות, והייתי שומע על גדולי הספרדים שביישבות לא שמענו עליהם, וזה עורר בי את החשק לפרסם את תורתם של חכמי הספרדים בכל הדורות. ולדעת שהיה להם כח העיון והפלפול לא פחות מרבני האשכנזים. כבר כמה שנים שאנו זוכים להוציא לאור הספר ההלכה היומית, על פי ילקוט יוסף, לוח שנה 'חכמי ספרד', וב"ה שאנחנו תמיד נוטלים עצה ותושיה רק ממרן שליט"א. יהי רצון שזכות חכמי הספרדים תעמוד למרן הראשון לציון שליט"א, שימשיך עוד להגדיל תורה ולהאדירה, בכתב ובעל פה, מתוך בריאות איתנה. אכי"ר.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגאון הרב ציון כהן רבה של אור יהודה ונשיא מכון דורות. זכה להיות מקורב למרן, זכה שמרן מינה אותו להיות הרב של אור יהודה, כי ידע שב"ה הוא פעיל ונמרץ, וגם צמוד להלכותיו. הקב"ה יזכהו להמשיך לעשות כהנה וכהנה, יחד עם הבן הרב איתי ראש המכון, יזכו להגדיל תורה ולהאדירה.

כמו כן חזק וברוך לרב משה פרץ מנתיבות, על כל הפעילות שלו, ובין היתר על לוח השנה עם הלכה יומית, שתי הלכות מהספרים ילקוט יוסף, כי מרן זצ"ל לא הכל כתב בספריו, ובילקוט יוסף תפסנו נושא והקפנו יותר, למשל בהלכות אמירה לגוי, הלכות מוקצה בשבת, שבילקוט יוסף הרחבנו את כל הפרטים.

זה נכון מה שאמר שהרבה לא ידעו כמה גדולי תורה יש לספרדים. עד שבא מרן זצ"ל ביביע אומר והביא להקת פוסקים של גדולי הספרדים, מישהו ידע מי זה גינת ורדים, קרית חנה דוד, חקרי לב, מהר"ח פלאג'י, פתח הדביר, נהר שלום וינטורה, מאמר מרדכי. ב"ה יש הרבה חכמים ספרדים, ובאופן יחסי זה דבר פלא, כי הספרדים בכל היהדות הם מיעוט, והאשכנזים הם רוב היהדות, והיה צריך להיות להם הרבה יותר גדולי תורה, אבל תראו בארון הספרים התורני, כמה חכמים הספרדים יש לנו, לא יאומן! שאלתי אותו מתי הפטירה של הרב יששכר מאיר? אמר, הוא אשכנזי ואני כותב רק ספרדים... אמרתי, הוא אהב מאד ספרדים, תכתוב גם מי שאוהב מאד ספרדים... ב"ה כולם אוהבים ספרדים ואנחנו אוהבים אותם, זה הדדי. אשריו ואשרי חלקו, ימשיך לעשות עוד כהנה וכהנה.

[2] ואם נוסע באותו יום הלוך וחזור, כל צד מצטרף לשיעור שעה ורבע, אפילו נח בצהרים, אבל לא ישן שינת לילה. אבל אם נתקע בפקק אין זמן זה מצטרף. לצערינו הפקקים גורמים לביטול תורה, למרן זצ"ל היה ברכב מנורה קטנה, ואיך שנכנס היה מדליק את המנורה ויושב ולומד. לפעמים הייתי רוצה להתייענ אתו בענייני ישיבת חזון עובדיה מלפני כ-35 שנה, ב"ה בכל דבר לא הייתי זז ממנו, ומתייענ אתו. והיה אומר, תבוא איתי לנסיעה ותדבר איתי. הייתי מתיישב לידו, והיה מדליק את המנורה הקטנה ומתחיל ללמוד, ואני מחכה מתי יפסיק ללמוד כדי להתייענ איתו, אבל שום דבר! פתאום ראה שהגענו לבני ברק וכדומה. אבא, באתי בשביל... - טוב, נדבר בחזור. ובחזור גם היה מדליק את המנורה הקטנה ולומד... מרן היה מנצל את הפקקים ללמוד עוד דף גמרא. פעם שאלתי אותו: אבא, לא כואב לך הראש כשאתה לומד בנסיעה, בפרט בתוך העיר שיש סיבובים... והשיב: אכן כואב לי הראש, אבל אם לא אלמד יכאב לי הראש יותר...

[3] תפלת הדרך בין האשכנזים ובין הספרדים מברכים, זו גמרא מפורשת בברכות (כט:), ובירושלמי (פ"ד דברכות ה"ד) אמרו שכל הדרכים הרי הם בחזקת סכנה. אך לגבי ברכת הגומל, בגמרא (נד:) מבואר שאחד המברכים אלו "הולכי מדברות", ובאים הראשונים, תלמידי רבינו יונה והרא"ש (שם) ועוד מפוסקי האשכנזים, ואומרים שמברכים הגומל רק על נסיעה ממדינה למדינה, שזה בגדר "הולכי מדברות", אבל "הולכי דרכים" מעיר לעיר לא מברכים. וכך נוהגים האשכנזים (סי' ריט ס"ז).

בתוך העיר אנשים גרים, ויש זכות הרבים שמגינה על הנוסעים, אבל בין עיר לעיר אין זכות הרבים שמגינה, ויש תאונות ח"ו, לכן על נסיעה מעיר לעיר מברכים תפלת הדרך, ומברכים הגומל. ולא בתוך העיר.

אומרים בשם החזון איש (עלינו לשבח - שמות, עמ' תרפט) שכשהיה נוסע מבני ברק לתל אביב, היה מברך תפלת הדרך, כי יש כביש בינעירוני ברח' ז'בוטינסקי, וגם זה בכלל סכנה. לא יודע אם זה נכון שכך נהג, אבל אנחנו מברכים רק על שיעור מהלך פרסה בין עיר לעיר.

כשיוצא מירושלים ומגיע ליד בית הקברות, זה נחשב שהחזיק בדרך וכבר יכול לברך תפלת הדרך, לא צריך להגיע לטלז-סטון.

לתגובות וכן לקבלת הגיליון במייל: d95872@gmail.com

השיעור מוקדש לעילוי נשמת שרה זהרה בת יונה ע"ה

והנה מי שיצא מהעיר, ובירך תפלת הדרך כדין, וכעבור חמש דקות אשתו מתקשרת אליו: תשמע, אני מפחדת, יש עכשיו טילים, תחזור בחזרה... וטען שהרי בירך תפלת הדרך, ואם לא יסע פרסה הברכה תהיה לבטלה, והיא מפחדת, מה יעשה? אולי לפי דברי הריטב"א אין זו ברכה לבטלה, כי בשעה שבירך בשם ומלכות "ברוך אתה ה', שומע תפלה", דעתו היתה לנסוע שיעור פרסה. והעיקר מה שהיה בדעתו, ולכן יעשה פרסה ויחזור. כך כותב בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' סו).

מעשה ותנאי

ד. אבל זה לא כל כך דומה, בנידונו של הריטב"א יש שני דברים, פעולה של נטילה, ואותה הוא עשה במושלם, ויש תנאי לאכול כביצה פת, ורק את התנאי לא קיים, לכן אין זו ברכה לבטלה. אבל כאן כל הברכה של תפלת הדרך באה על נסיעה כשיעור פרסה, ולכאורה גם להריטב"א יש בעיה של ברכה לבטלה אם יחזור. אלא מה תאמר, שנקל עליו משום שלום בית, או מכל מיני סיבות אחרות, אנוס רחמנא פטריה, אבל לא מצד דברי הריטב"א. ובאמת שבשו"ת בצל החכמה הנז' כתב שזה דומה להריטב"א שהרי התחיל קצת בדרך ועשה מעשה מסויים שתחול הברכה, רק התנאי של נסיעה כשיעור פרסה את זה לא קיים, ונמצא שזה דומה להריטב"א. ואף שאפשר להתווכח על זה, כך נראה למעשה.[4]

נתערבה החלה

ה. על פי דברי הריטב"א הללו, ניתן לדון בדוגמאות נוספות. כידוע מפרישים חלה בברכה מעיסה בשיעור 1,560 גרם קמח[5], מי שהפריש חלה, לקח חתיכה קטנה - האשכנזים לוקחים כזית, ואנחנו הספרדים לוקחים כל שהוא (סי' שכב ס"ה) - ובירך, והניח את החתיכה בצד. הלך לשירותים, ואחר כך רצה לקחת את מה שהפריש ולשרוף באש, או לעטוף בנייר כסף ולזרוק לאשפה[6], אך כשחזר לא מצא את החתיכה, יש לו ילד קטן שובב[7], לקח את חתיכת החלה ועירבב אותה בחזרה עם שאר העיסה, ואין פי מאה ואחד כנגד אותה חתיכה. הדין הוא שאסור לאכול את כל התערובת, מה יעשה? כתבו השלחן ערוך (יו"ד סי' שלא סעי' מח) והרמ"א (יו"ד סי' שכג ס"א), שילך לחכם וישאל על נדרו, שמתחרט שקרא לזה חלה, ואז עוקר את החלה, כאילו לא הפריש חלה כלל, והחכם - שהוא יחיד מומחה הבקי בהלכות - אומר לו: מותר לך מותר לך מותר לך, וחוזר ומפריש חלה פעם שניה (חזו"ע תרומות ומעשרות עמ' רנח).

ביטול המעשה

ו. ויש לשאול, כאשר ביטל למפרע את החלה הראשונה, לכאורה ברכתו שבירך "להפריש חלה תרומה" תהיה לבטלה. וביארנו כמה אחרונים על פי דברי הריטב"א שאינה ברכה לבטלה, כי בשעה שבירך דעתו היתה באמת להפריש, ואכן הפריש, ורק אחר שהקטן עירב נאנס ונצרך להישאל על כך, אבל באותה שעה היה בסדר גמור, ומטעם זה אין כאן ברכה לבטלה. אבל זה לא נכון, כי החכם עוקר את הנדר מעיקרו, ואם כן מה שהפריש חלה, זה שום דבר, ונחשב שמבטל מעיקרא את מעשה ההפרשה, ולא שייך לדברי הריטב"א שדיבר באופן שעשה מעשה גמור ורק חסר תנאי.

הם אמרו והם אמרו

ז. ביביע אומר (ח"א חיו"ד סי' כא) יש תשובה ארוכה בנושא הזה (וראה עוד ח"ט תאו"ח סי' קג אות ט), והביא בשם החתם סופר (יו"ד סי' שכ, אה"ע ח"ב ס"ס צב), שאין כאן חשש ברכה לבטלה, שהרי הוא מברך "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו" להפריש חלה תרומה, ואנו עושים כציווי חכמים שאמרו שהמפריש חלה יכול להישאל על נדרו ולעוקרו מעיקרו, זה בכלל ציווי חכמים, ואם הברכה לבטלה איך אמרו שיכול להישאל על נדרו, אלא על כרחך שאין זו ברכה לבטלה. זה חידוש של החתם סופר, והרב (שם אות ג) מסתמך עליו.

הדלקת נרות שבת

ח. **עוד דוגמא** לגבי הדלקת נרות שבת, כידוע מדליקים נרות שבת כדי לאכול לאור הנר, ולכן מדליקים במקום שאוכלים, או שיכנס האור למקום זה, ומי שהולך לאכול אצל ההורים שלו, וחוזר לבית לישון, צריך לתת הרבה שמן, או נר שעוה ארוך, שיספיק לחזור אחר הסעודה וליהנות מהנר[8]. ואם עד שיחזור הנרות יכבו, יש לחוש שברכתו לבטלה, כי צריך ליהנות מהם לעונג שבת, לכן יתן כמות שמן שידלק עד שיחזור.

לא יהנה מהנרות

ט. והנה אם הדליק נרות והגיע לבית הוריו, ואחר הסעודה אמו אומרת לו: תשמע, אני מפחדת מהטילים, אתה לא יודע שהפציצו באירן, שלא יחזירו לנו... אני רוצה שתישן אצלי, אל תחזור. וטען, אבל הדלקנו נרות שבת בברכה "להדליק נר של שבת", שלא תהיה ברכה לבטלה. אבל היא לא מוותרת. ופעמים שהיא צודקת במה שמפחדת, שלא יהיו בדרך כל מיני פיגועים... לכאורה אם ישן אצלה ולא יחזור לביתו, תהיה ברכת הדלקת הנר ברכה לבטלה שהרי לא נהנה מהנר. כתב בספר חוט שני (ח"ד פרק פג ס"ק יג) להרב קרליץ, שבשעה שהדליק את הנרות עשה את מעשה ההדלקה כדין, וחשב ליהנות מהם בשבת, ואף שבפועל לא נהנה, כיון שנגמרה המצוה ברכתו אינה לבטלה. ודימה דין זה לדברי הריטב"א. אבל יש לעיין בזה, אמת נכון הדבר שבמעשה ההדלקה יש חלק מהמצוה, אבל עיקר מצוה זו שיהנה מהנר ויבוא לבית ויאכל[9]. ושמא לסברת הריטב"א, הרי בשעה שהדליק חשב לחזור לביתו, ולכן אף שנאנס ולא חזר, אינה ברכה לבטלה. אבל יש לדחות שהריטב"א דיבר כשיש מעשה ותנאי, ואילו כאן חסר בעיקר המעשה, שהרי כל מטרת הדלקת הנרות כדי שיהיה עונג שבת.

הנוסח שכתוב בגמרא, "ותצעידנו לשלום, ותסמכנו לשלום", הוא הנוסח הנכון, יש סידורים שלא כתבו את נוסח הגמרא בדיוק, אבל בסידור חזון עובדיה כתבנו בדיוק נוסח הגמרא.

[4] אפשר לברך תפלת הדרך ברמקול, וכל האנשים באוטובוס או בטנדר ישמעו את הברכה ויצאו ידי חובה. ולכאורה הקול שיוצא הוא קול הממברנא, ולכן הגרש"ז אוירבך (מנחת שלמה ח"א סי' ט עמ' סו בהע') פקפק בהיתר זה, אבל באגרות משה (האו"ח ח"ב סי' קח) טען שהקול עובר על ידי הרמקול, וגם בלי רמקול יתכן שהקול עובר על ידי שנבראים גלי קול באויר ומגיעים לאזנו. הוא דיבר לגבי קריאת מגילה, והוא הדין להבדלה, תפלת הדרך. לכן להלכה יוצאים ידי חובה ממי שמברך ברמקול, אם ישמעו בלעדי הרמקול (ראה ילקו"י ימים נוראים בדיני סליחות, וכן בחזו"ע ימו"נ עמ' כא, פורים עמ' נז).

נוסח המטבע של תפלת הדרך שאנו מברכים, הוא בלאו הכי לשון רבים, "ותצעידנו לשלום, ותסמכנו לשלום", ולכן מובן שאחד מברך לכולם. ולגבי ברכת הגומל, קבוצה של אנשים שנסעו לשבת בנתניה, יש להם שעה ורבע הלוך, ובשבת מישהו עולה לתורה ומברך הגומל, ולא צריך שכולם יעלו ויברכו, יש חמישים איש ואם כולם יעלו זה טורח ציבור, אלא אחד ידפוק על התיבה ויאמר: אני מברך הגומל ומוציא את כולכם ידי חובה.

יש מי שכתב שכאשר מכוין להוציא את הרבים ידי חובה יברך בנוסח, הגומל לחייבים טובות "שגמלנו" כל טוב. אבל אם נתבונן, הוא מברך ברכת הגומל ומוציא את כל הציבור מדין שומע כעונה, כאילו כל אחד ואחד אומר בעצמו את הברכה, ואם כן כל אחד אומר "שגמלני" כל טוב, ולכן מצד הסברא לא צריך לשנות. אמנם מי שאומר "שגמלנו", יש לו על מה שיסמוך, כי יש מי שכתב כן ומרן זצ"ל הביאו בחזון עובדיה (ברכות עמ' שנה), אבל מבחינת הסברא יותר טוב לומר "שגמלני", ובפרט שנכנס למחלוקת אם נקרא משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות.

[5] לשיטת החזון איש יוצא יותר מ-2 ק"ג, אבל אנחנו לא עושים כמו החזון איש בזה, למרות שהיה פאר הדור והדרו, מנהגינו לא כך, אלא כמו שכתבו רבני הספרדים מלפני שלש מאות שנה, הרב פרי האדמה (ח"א דף קמא ע"א) ועוד, יש תשובה יפה על כך ביחוה דעת ח"ד (סי' נה), שם הביא את כל סדר הדורות, שתמיד שיערנו את השיעורים, חלה, כזית וכביצה, לא כמו החזון איש.

באחד הצומות אחר הצהרים הלכתי לבקר בעיר דוד, כי קשה ללמוד בשעה חמש אחר הצהרים בצום, וביקשתי לראות את המקום שם. בא ראש הארכיאולוגים שלהם, והסביר לי כל דבר ודבר. ירדנו במדרגות, שם יש מקוה מזמן בית שני, אמרתי לו: תגיד, כמה מים מכיל המקוה הזה? חיין ואמר, אני יודע למה הרב שואל - הוא לא דתי, אבל מבין ענין - כדי לדעת אם זה מכיל שיעור רבי חיים נאה או חזון איש, תדע שהמקוה כשיעור רבי חיים נאה. זאת אומרת שבזמן בית שני לא החמירו כמו החזון איש... אבל יש שנוהגים כמותו, וכל אחד יעשה כמנהג אבותיו, ואבל אנחנו הספרדים האמתיים יש לנו מסורת כשיעורי רבי חיים נאה, שלא הוא חידש אותם, אלא בסך הכל חיזק את דרך רבני הספרדים מדורי דורות.

[6] ולא ישאיר אותה, כי היום החלה לא נאכלת, הכהנים טמאי מתים, ואין אוכלים חלה בטומאה אלא רק בטהרה, ולכן יזרוק אותה.

[7] מי שיש לו ילד שובב, שישמח, ולא יצטער, רבי יהונתן אייבשיץ היה שובב גדול בקטנותו, ויצא ממנו אחד מגדולי הדור. כשהיו באות אימהות למרן, מהם בנותיו, ואומרות: כבוד הרב, הילד שובב... היה מרגיע אותם: אין דבר, הוא יצא כמו רבי יהונתן אייבשיץ...

[8] וכשיוצא מפלג המנחה, יותר מחצי שעה או ארבעים דקות לפני השקיעה, מי שמדליק נרות חייב לקבל שבת, שיהיה ניכר שמדליק לכבוד שבת. אבל כשמדליק סמוך לשבת, אנחנו הספרדים עושים כדעת השלחן ערוך (סי' רסג ס"י) שאין קבלת שבת תלויה בהדלקת הנרות, ואילו האשכנזים מקבלים שבת בהדלקה (מ"ב ס"ק מד), ואנחנו מקבלים שבת באמירת מזמור שיר ליום השבת, שהיא כמו אמירת "ברכו" לדידהו, בירושלים ארבעים דקות לפני השקיעה יש את האזעקה ולאחר מכן כולם יודעים שמדליק לכבוד שבת. בפרט אם לוקח פמוטים מיוחדים ומדליק, ניכר שזה לא נר נשמה... אלא לכבוד שבת. אבל שעה לפני שבת לא ניכר שמדליק לכבוד שבת ולכן צריך שמישהו מבני הבית יקבל שבת בהדלקה.

[9] מי שיש לו נר דולק על השלחן, ולפתע נפתח החלון והנר נכבה, ולא רוצה לאכול בחושך, ויש לו נר שנמצא במטבח, אסור לו להביא את הנר לשלחן, ובפרט בנר שמן שהשמן מתקרב לפתילה ויעבור על הבערה, ורוצה לומר לגוי - שאינו מתכוין להבעיר - שיעביר את הנר מהמטבח לשלחן שאוכל כדי שיהיה אור. כתב בספר העיטור (הל' מילה דמ"ט ע"א) הביאו הרמ"א (סי' רעו ס"ב), שמותר לומר לגוי שיעבור אפילו על מלאכה דאורייתא לצורך מצוה, כגון שיאמר להדליק לו נר לסעודת שבת, וזה צורך מצות עונג שבת. אך לדעת השלחן ערוך (סי' שז ס"ה) לא מתירים לומר לגוי לצורך מצוה אלא רק מלאכה דרבנן, וזהו שבות דשבות במקום מצוה. ולהלכה אנחנו סומכים על דעת ספר העיטור וי"ב ראשונים שעמו ומהם הר"ן (סוף פרק רבי אליעזר דמילה), חכמי פורבינצא - הביאם המאירי (שבת קל:), ועוד (הובאו בלוית חן עמ' כה), רק במקום צורך גדול או במקום מצוה דרבים.

משום שלום ביתו

י. אלא שבכלל צריך להבין, למה היום מדליקים נרות שבת, הרי יש תאורת חשמל? ואין לחוש שתהיה הפסקת חשמל, כי כיום זה לא מצוי, והלא מטרת הדלקת הנרות היא שילך לאור הנר ולא יתקע בכסא ויאשים את אשתו: למה הכסא באמצע הדרך?!... בגמרא שבת (כג:) אמרו שהדלקת הנר היא משום שלום ביתו, וכן אמרו שם (כה:) על הפסוק (איכה ג, יז) "ותזנח משלום נפשי", זו הדלקת הנר, ועוד אמרו שם (לד.) שעל הדלקת הנר נאמר (איכה ה, כד) "וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ נָוֶךָ וְלֹא תֶחֱטָא". אבל היום יש חשמל ולמה צריך בכלל נרות שבת?

כבוד שבת ועונג שבת

יא. אלא שבהדלקת נר שבת יש שני דינים - האשכנזים אומרים 'צווי דינים'... - יש דין של כבוד שבת ויש דין של עונג שבת. כשמניח מפה על השלחן, מסדר את המיטות, מטאטא את הבית, מתרחץ, מתגלח ומסתפר, זו הכנה שעושים בערב שבת וזה כבוד שבת. ויש עונג שבת, שבשבת עצמה אוכל לאור הנר. ובהדלקת הנר יש גם כבוד שבת, שמביאים את הפמוטים ומכינים את הנרות על השלחן ומדליקים - יש מסעדות שאמרו לי שהמקום חשוך ומאירים עם נרות על שלחנות, וכך אנחנו עושים לכבוד שבת - ויש עוד חלק של עונג שבת לאכול לאור הנר. היום מקיימים עונג שבת באור החשמל, וכבוד שבת מקיימים בהדלקת הנרות, ולכן גם היום מדליקים נרות שבת בברכה. ועוד שבטל הטעם לא בטל הדין[10].

קיום המצוה לטעם אחד

יב. ולפי זה, מי שהדליק נר בערב שבת, והלך לאכול אצל חמיו או אביו, את המעשה מצד "כבוד שבת" עשה בעצם הדבר שהכין והדליק נרות שבת, אבל את המעשה מצד "עונג שבת" לא עשה, ונמצא שקיים את המצוה לפחות לטעם אחד, ובזה יש ליישב את דברי הרב קרליץ, לפחות לפי הטעם של כבוד שבת הוא קיים את המצוה, ונכון שלכתחילה צריך את שני החלקים, אבל בדיעבד אם אין לו ברירה ונצרך להישאר במקום אחר, יסמוך על הסברא שקיים חלק מהמצוה, ואין ברכתו על הדלקת הנרות לבטלה. וכמו שביארנו כן בילקו"י שבת כרך א' חלק שני (סימן רסג סעי' לח), ובילקו"י יו"ט (ע' תקכא).

קביעת מזוזה

יג. עוד דוגמא, לגבי ברכה על קביעת מזוזה, מי שקובע לעצמו מברך "לקבוע מזוזה", ומי שהוא שליח לקבוע לשכנו או לתלמידו, מברך "על קביעת מזוזה". והנה אם קנה דירה ובא לגור בה, וקבע מזוזה בברכה, וחשב לישון שם בלילה - כי קובעים את המזוזה לפני שישנים בדירה - ובא הקבלן ואומר לו: תשמע, התחרטתי, הדירה שלך יותר גדולה, בקומה שבע, וכאן זה קומה שש, תעלה עוד קומה אחת, ושם הדירה שלך. אבל בדירה למעלה אין מזוזות, ובדירה זו כבר קבע את המזוזות ואם לא יקבע את מגוריו שם וישן שם מתברר למפרע שמה שבירך זו ברכה לבטלה. ולכאורה יש ליישב על פי דברי הריטב"א, שבאותה שעה שבירך חשב להישאר בדירה זו, ולכן אינה ברכה לבטלה. וכן כתב בשו"ת מור ואהלות (אוהל ברכות והודאות סי' יב, מובא בשדי חמד שם). אבל כאמור יש לחלק בין דברי הריטב"א שדיבר על מי שקיים מעשה שלם, ורק את התנאי לא קיים, לבין נידוננו שלא קיים כלל את המעשה לקבוע מזוזה במקום שדר שם[11]. אלא אם כן ישאר לישון שם באותה לילה ולמחרת יעבור דירה. והדירה השניה היא מקום חדש, ויקבע בה מזוזה עם ברכה[12].

ברכה על גיור קטן

יד. עוד דוגמא, לגבי גיור קטנים על דעת בית דין[13], ידוע שקטן אינו חייב במצוות מה"ת, ורק מדין חינוך הוא מקיים את המצוות. וכשמגיע לגיל שלש עשרה ויום אחד, הוא יכול לומר באותו יום, שאינו חפץ לקבל את הגירות. אבל אם עבר אפילו יום אחד והמשיך לחיות כיהודי, לא יכול לחזור בו מהגירות, ואם אינו מקיים מצוות הוא כמו יהודי שפקר. וכשטובל מי מברך על הטבילה? כל גר שטובל אינו מברך על הטבילה קודם הטבילה כי עדיין הוא גוי (פסחים ז:), אבל כשמגיירים קטנים, כתב הראב"ד בבעלי הנפש (סוף שער הטבילה סי' ג) שהדיינים עומדים על גביהם ומברכים קודם הטבילה "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על הטבילה". והרי אם כשהילד יגיע לגיל י"ג שנה יאמר שלא רוצה להיות יהודי, ויחזור להיות גוי, לא עושה איסור, כי על דעת כן גיירו אותו, אבל לכאורה ברגע שחזר בו, מה שהדיינים בירכו על טבילתו זו תהיה ברכה לבטלה, כי התברר למפרע שלא התגייר כלל. ואפילו הכי לא חוששים לכך, כי זה בכלל ציווי חכמים שניתן לברך על טבילה זו למרות שהקטן יכול לחזור בו, וכמו שאמרנו לעיל לגבי הפרשת חלה בשם החתם סופר. ועוד כתב החתם סופר (חיו"ד סי' רנג) לגבי גיור קטן, שאין לחוש לברכה לבטלה, כי רובא דרובא אינם חוזרים בהם, שאם לא כן לא היתה מועילה הזכיה עבורם בקטנותם. וראה במה שכתבנו עוד בזה בילקו"י ספירת העומר (עמ' קלו).

חיסר אחת מכל ברכותיה

טו. עוד דוגמא, אדם שהלך להפגנה על חבירו שלא הלך לצבא[14], ותפסו אותו ושמו אותו במעצר, והגיע זמן ערבית, וביקש: תביאו לי סידור. לא! - כנראה נפל על איזה שוטר עוין, שלא רצה להביא לו. והתפלל ערבית בעל פה. וכשגמר עמידה נזכר שדילג ברכה אחת, "אתה חונן לאדם דעת"... לכאורה

---

[10] ביביע אומר חלק ג' בתשובה האחרונה (חחו"מ סי' ז), הרב דן מתי אומרים בטל הטעם בטל הדין ומתי אף שבטל הטעם לא בטל הדין. יש דברים שלא בטל הדין, כמו בדין תרופות בשבת, שמי שלא חולה ולא נפל למשכב, אלא יש לו קצת כאבי רגלים, או כאבי ראש, יכול לקחת משכך כאבים כמו אקמול, או ויטמינים וברזל וכדומה. אבל תרופות שמרפאות, רק אם הוא חולה - התירו לו, אפילו שאין בו סכנה, אבל אם אינו חולה, אלא הוא מתחזק והולך כבריא, אסרו עליו, גזירה משום שחיקת סממנים, כלומר שחוששים שמא ייקח מכתש ויטחן חזק, וילוש עם מים, ויכין תרופה לעצמו, הוא יודע לעשות תרופות מבית סבתא... ויעשה כל מיני מלאכות, לכן אסור לקחת תרופות בשבת (ש"ע סי' שכח ס"א). בזמן הגמרא היו עושים תרופות בבית, או בבית השכנים, אבל בימינו אטו יש מישהו עושה תרופה בבית שלו? יש בית מרקחת וקונים תרופות מוכנות. ואף שבטל הטעם לא בטל הדין. [אלא שבקצות השלחן סי' קלד כתב שיש מיעוט אנשים שמכינים תרופות בעצמם, ומעשה אבותיהם בידיהם, והטעם לא בטל לגמרי]. מה שכן, אם לקח תרופה ביום ששי לפני שבת, אומרים שמן הסתם הכין מלאי של תרופות, ובכהאי גוונא לא גזרו חכמים. לכן אם לא מרגיש טוב ישים לב להתחיל לקחת את הכדור - שוב, לא אקמול אלא תרופה ממש - לפני שבת, וכיון שהתחיל לפני שבת יכול להמשיך ולקחת בשבת.

עוד דוגמא, ידוע שאסור לרקוד בשבת גזירה שמא יתקן כלי, חוששים שיקרע החוט בכינור ויתקן. בחור ישיבה אחד שאל אותנו, אני נמצא בשבועות בישיבה, כולם קופצים מרקדים, כמו 'גדי מסנקן' (פסחים ג:)... ואני גם כן רוצה לרקוד איתם ביחד, לא נעים שרואים אותי כספרדי עומד בצד... אמרתי, אם הם הולכים ובאים במעגל ולא קופצים, תלך איתם, אבל לרקוד 'אורה' או אפילו ריקוד שהולכים ובאים וקופצים, זה אסור, כך פסק השלחן ערוך (סימן שלט סעיף ג). ואמנם הרמ"א (שם) היקל יותר וכתב, "מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", והביא בשם התוס' (ביצה ל. ד"ה תנן), שבזמן הזה אין אנו בקיאים בעשיית כלי שיר ואין לגזור שמא יתקן כלי שיר.

עוד דוגמא, שאסור לשוט בים בשבת, אלא אם כן בבריכה שהמים הולכים חוזרים ונעצרים בשפה שיש סביב, אבל בים או בנהר אסור לשוט, גזירה שמא יעשה חבית של שייטין - יעשה סירה. מישהו בקי היום לעשות סירה? היום קונים או משכירים, ובכל זאת בטל הטעם לא בטל הדין.

עוד דוגמא, אסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל, שמא תרעה בשדות אחרים ויעבור על איסור גזל. ובנידון זה עסק ביביע אומר שם, והזכיר דברי הרדב"ז (פ"ב מהל' ממרים ה"ב), שלא אומרים אף על פי שבטל הטעם לא נתבטלה התקנה אלא במקום שתיקנו סתם, אבל אם תלו תקנתם במפורש משום דבר פלוני, אם נתבטל הטעם נתבטלה התקנה.

[11] או שנאמר, כיון שסוף סוף באותה השעה היה בדעתו לדור בבית, והיה שם דירה החייבת במזוזה, לא הוי ברכה לבטלה (ילקו"י ברכות ח"א מהדו' תשפ"ד).

[12] אדם שנפלה לו המזוזה, אם היה בשבת וראה את המזוזה על הרצפה, ירים אותה, כי איננה מוקצה, שהרי יכול לקרוא בה וללמוד ממנה הלכות, מה הדין אם האות ל' נכנסה לתוך האות ה' או לתוך האות ח' בשורה מעליה, האם זה כשר או פסול. וכן יכול ללמוד עם הקטן את אותיות הספר תורה, ולומר לו, תראה מה ההבדל בין האותיות של הספרדים לאותיות של האשכנזים, זה ישר וזה שפיץ... אפשר ללמוד כל מיני דברים. וכשרוצה לקבוע אותה בחזרה, לא יברך (ילקו"י חו"ק עמ' תרכד), והעצה הנכונה שיביא את המזוזה לבודק, כגון לרבי משה כהן שבודק היטב את המזוזה, אפילו שלא נקרא 'רואה המזוזות'... ואחר שבדק יכול לברך, כמו שמבואר בספר האשכול (אלביק עמ' קצד) - חמיו של הראב"ד, וזהו כמו היסח הדעת, כי יתכן שהמזוזה תהיה פסולה (ראה יביע אומר ח"ג חיו"ד סי' יז. יחוה דעת ח"ג סי' פ).

[13] ילד קטן שאמו גויה ונשארה באוקראינה או ברוסיה, והוא עלה לארץ יחד עם אביו היהודי שחזר בתשובה, מגיירים ומטבילים אותו על דעת בית דין אם מקבל חינוך דתי.

כשנבחרתי לרבנות לפני 11 שנה, נאבקנו על הדברים האלו, ונקווה שגם בהמשך יאבקו, זה נורא ואיום! רב אחד בא אלי ואמר שיש לו הצעה, יש שמונים אלף ילדים שעלו מאוקראינה ומרוסיה, ניקח אותם לטיול לים, באוטובוסים ובמטוסים, שכשיעשו סימן: אחת, שתים, שלש - כולם יכניסו הראש לתוך המים, ויעמדו שם הבית דין ויראו. וכך רצה לעשות גיור המוני. אוי ואבוי! (וראה עוד השיעור השבועי תשפ"ג פר' ויצא הע' 12). צריך לצאת נגד זה, כי ילד שגדל עם אמא גויה, ולא מתחנך על פי התורה, איך אפשר לגייר אותו? זה לא זכות בשבילו אלא חובה.

בעבר דיברתי כאן ואמרתי שיש מעולי רוסיה ואוקראינה שאינם יהודים, זה נכון שיש בהם הרבה שאינם יהודים, וגם לא רוצים להתגייר. בודאי לא כולם, רוב יהודי רוסיה הם יהודים כשרים, ויש מהם שמסרו את הנפש על קיום היהדות ברוסיה. נלחמו ממש. ואמנם ילדים לא יהודים שלומדים בבתי ספר היהודים, וגם הולכים לצבא ביחד, יכולים לגרום להתבוללות. יש בין עולי רוסיה שממש מוסרים את הנפש בשביל עם ישראל, אלו חסידי אומות העולם.

[14] כפי שהורו הרבנים שבחור ישיבה שמקבל צו גיוס לא ילך, יש לנו אמונה תמימה שבלי התורה העולם יהפוך לתוהו ובוהו, "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי" (ירמיהו לג, כה), מעולם לא שמענו שאיזה כוכב יתנגש בכדור הארץ, מי שזוכר בשנת 2,000 למניינם אמרו שיקרה משהו, ושום דבר לא קרה, עולם כמנהגו נוהג, כוכבים במסילותם, השמש זורחת, והירח במקומו, איך עומד כל הטבע הזה במשך אלפי שנים? בזכות התורה! וחבירו שמע לרבנים, כי התורה למעלה מהכל, היא מגינה על החיילים שלנו. ולקחו אותו המשטרה, שמו אותו במעצר, וכל הישיבה הולכת עם ראש הישיבה כמובן לעשות שם עצרת התעוררות, ולקרוא סליחות כדי לתת לו גיבוי שישחררו אותו.

כל הברכות שבירך לבטלה, כי אם חיסר ברכה אחת, זה כמו שרשרת של טבעות שנקרעה לה טבעת אחת, שאינה שרשרת. ואמנם השדי חמד (אס"ד ברכות סי' א' או' כט) הביא בשם ספר שפת הים (סי' ה) - היה אשכנזי לפני כ-120 שנה - שאף שלא יצא ידי חובת תפלה, מכל מקום הברכות שבירך אינן נחשבות לבטלה, כיון שבתחילת התפלה דעתו היתה לומר את כל הברכות, והוא בטעות דילג ברכה אחת, יש לומר על פי דברי הריטב"א שהעיקר הוא מה שחשב בשעה שהתחיל להתפלל. אבל לפי מה שלמדנו כעת יש לדחות, כי הריטב"א דיבר כשעושה את המעשה כדינו - נטילת ידים מעיקר הדין היא עד קשרי האצבעות, ונוהגים להחמיר עד חיבור כף היד לזרוע (ש"ע סי' קסא ס"ד) - ורק את התנאי לא קיים, לכן אין כאן ברכה לבטלה, אבל כאן אין מעשה ותנאי, אלא כל תפלת שמונה עשרה היא מעשה אחד, ואם חיסר ברכה אחת כל הברכות לבטלה, ומה יעזור שדעתו היתה להתפלל את כל התפלה אם בפועל דילג ברכה אחת.

הטועה בתפלתו

טז. נפקא מינה למי שטעה ולא אמר "המלך הקדוש" או "המלך המשפט", וכן אם טעה בראש חודש ולא אמר "יעלה ויבא". לדברי השפת הים תאמר, שכיון שדעתו היתה להתפלל כדין שתיקנו חכמים, אף ששכח ולא אמר, להריטב"א העיקר שבשעה שהתחיל את התפלה דעתו היתה לומר, ולכן הברכות אינן לבטלה. ובספר ברכת ה' (ח"א עמ' רלה הערה 62) כתב שדברי שפת הים נכונים לדינא, שאם דילג כמה ברכות, הברכות שבירך אינם נחשבות ברכות לבטלה. ע"ש. ובאמת שבספר בית יהודה עייאש (או"ח סי' לג) נסתפק בדבר זה. אך מרן ביביע אומר (ח"ב א"ח סי' ט' או' ב) כתב, שאין לדמות נידון זה לדברי הריטב"א, שהרי אין כאן מעשה ותנאי, אלא יש רק דבר אחד, שצריך להתפלל שמונה עשרה כתיקנה ולומר "יעלה ויבא" בראש חודש, והוא לא עשה כן וברכותיו לבטלה, ומה איכפת לי אם היה בדעתו לומר או לא, ואינו דומה לריטב"א שאת המעשה עשה ורק את התנאי לא קיים.

קידוש במקום סעודה

יז. עוד דוגמא, בגמרא פסחים (קא.) מסופר על רב הונא הדליק נרות בערב שבת, ובלילה אחר שבא לבית ועשה קידוש, פתאום נפתח החלון ונכבו הנרות, ולא יכול לאכול בחושך, ועל כן לקחו את האוכל ואכלו בבית של רבה בנו שגר ממול[15], ולכאורה כיון שאין קידוש אלא במקום סעודה, ובביתו לא הספיק לאכול, לכן קידש פעם שניה בבית בנו. ולכאורה למה לא אכל כזית במקום הראשון כדי שלא תהיה ברכת הקידוש ברכה לבטלה, אלא ודאי שאין צריך לאנוס עצמו לאכול בחושך, משום שגם אם לא יאכל לא נחשב ברכה לבטלה, כיון שבשעת הקידוש היה בדעתו לסעוד מיד, ועשה מעשה מושלם של קידוש, בירך "הגפן" ו"מקדש השבת", ורק חסר התנאי שיהיה הקידוש במקום סעודה. וזה מסייע לדברי הריטב"א.

מצוות שלא מברכים עליהן

יח. עוד נקודה אחת, הרשב"א בתשובה (סי' יח) מבאר על כמה מצוות למה לא מברכים עליהן[16]. למשל כאשר רואה חכם או זקן[17] ועומד בפניו, מקיים עשה דאורייתא, ולמה לא מברך 'אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לכבד חכמים'? וכן כשאוכלים בערב כיפור, בכל אכילה ואכילה מקיימים מצוה[18], ולמה לא מברכים 'אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על אכילה בערב יום הכיפורים'? והרי יש אומרים שהיא מצוה מן התורה, וכפשט דברי הגמ' (ברכות ח:) שלמדה כן מהפסוק (ראה יחו"ד ח"א סי' נח). וכן מצות צדקה, אדם שנותן צדקה לחבירו, מאה או מאתים ₪, מקיים מצוה, ולמה לא יאמר לו: חכה רגע, 'ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על הצדקה', עכשיו תקח... אתה מעכב אותו, הוא רוצה לאסוף מכולם, ובינתיים יתפזרו... ולמה לא מברכים על מצוה זו שהיא מדאורייתא? וכן כשמקיים מצות חסד למה לא יברך. וכן כשנותן הלואה לחבירו, כמה אתה צריך, מאה אלף שקל? קח!... לפני כן יברך 'אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על ההלוואה', זו מצוה דאורייתא, שנאמר (שמות כב, כד) "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך", והגמרא (ב"מ עא.) אומרת שאם בא לפניו עשיר ועני, יקדים את העני, אבל בשניהם מקיים מצוה, ולמה לא מברכים עליה? כך שואל הרשב"א, ומיישב לגבי מצות הצדקה וכיוצא בה, שחוששים שמא העני הזה לא ירצה לקבל את הצדקה, יאמר: מה אתה מביא לי שקל אחד, אני יודע שיש לך כמה דירות... קח את הכסף בחזרה! ואם היה מברך היה צריך לסמן לו: הו הו... בירכתי... שלא תהיה ברכה לבטלה. לכן לא מברכים על הצדקה.

מצוה חשובה

יט. ולכאורה קשה, לדברי הריטב"א למה זו ברכה לבטלה, לכאורה העיקר שבשעה שבירך על הצדקה דעתו היתה לתת צדקה, וכי הוא יודע שהעני מפונק ולא ירצה את הכסף הזה?! יש מי שביאר בדברי הרשב"א כנ"ל, אבל לפי מה שנתבאר הריטב"א דיבר כשקיים את המעשה ורק התנאי לא נתקיים, וכאן אין מעשה כלל, כיון שלא נתן את הצדקה. אבל לא צריך להגיע לזה, כי הרשב"א לא כתב שחוששים שמא העני לא ירצה ותהיה ברכה לבטלה, אלא שחכמים לא תיקנו ברכה אלא על מצוה חשובה שאי אפשר לעוקרה, אבל מצוה שיכול לעוקרה זו לא מצות כל כך חשובה שיתקנו עליה ברכה. ולכן גם לגבי כיבוד אב ואם, בן יכול להגיש לאביו כוס תה, וישאל אותו אביו, שמת סוכר? כן. אני לא שותה עם סוכר. נמצא שזו מצוה שאפשר לעקור אותה. וכן כשבא לעמוד לאביו או רבו, יכולים לומר שמוחלים על כבודם, כי אב שמחל על כבודו - כבודו מחול, וגם רב שמחל על כבודו - כבודו מחול (קידושין לב.). וזו מצוה שאפשר לעקור. אבל סוכה, לולב וכיוצא בהן, שלא יכול לעקור, מברך. לכל אחד יש בבית רשב"א, ומי שאין לו שיקנה, ויראה שזה הפירוש הנכון בדבריו, ואם כן אין בזה שייכות לדברי הריטב"א.[19] ובלא"ה רשב"א וריטב"א הלכה כבתראי כהריטב"א, כמ"ש ביבי"א במילואים שם.

עירוב תבשילין

{**כ. עוד דוגמא,** במי שהניח עירוב תבשילין בערב יו"ט בברכה, בכדי לבשל ולטרוח מיו"ט לשבת, וביו"ט קיבל במתנה כל צרכי השבת בריוח גדול ולא הוצרך לבשל, לכאו' מה שבירך על העירוב זה הוי ברכה לבטלה. וגם אם הדליק נר לכבוד שבת - בהדלקה מנר לנר - הרי לא מברכים על העירוב רק לשם הדלקת הנר. אלא שיש לדון בזה לפ"ד הריטב"א. וכ"כ בס' שלמי תורה (יו"ט סי' לד), שע"פ הריטב"א לא הוי ברכה לבטלה. אולם בילקו"י יו"ט (עמ' תר) כתבנו דלכאורה היה מקום לדחות זאת, שדברי הריטב"א שייכים רק בנט"י שיש מעשה ותנאי, וכאן כל מעשה העירוב נעשה רק לצורך הבישול. אולם מ"מ י"ל שגם כאן סוף סוף עשה את מעשה העירוב, והתנאי לא קיים. ודמי ממש לדברי הריטב"א. וכדאי לייעץ לו שביו"ט יערה מים לתבשיל ויעשה איזה בישול מועט לצורך השבת}.

---

[15] אל תקשו מכאן על העיטור שכתב שיכול לומר לגוי להדליק לו נר לסעודת שבת, כי יש לומר שלא היה לפניו גוי.

[16] כשהייתי בישיבה קטנה, הזכירו את התשובה הזו בישיבה, למדתי אותה ועשיתי טבלה של כל המצוות שלא מברכים עליהן, כיבוד אב ואם ועוד, והטעם בכל דבר.

[17] כשיש זקן שאוסף צדקה אמיתית, לא דירות לנכדים... ירוץ מיד וישב, וכשהזקן יעבור לפניו, יעמוד וירוויח עשה דאורייתא. וכן כשרואה תלמיד חכם, בשו"ת התשב"ץ (ח"א סי' קמו) ומרן בשו"ת אבקת רוכל (סימן רב) כתבו, שתלמיד חכם הוא מי שהגיע להוראה ומורה, ושואלים אותו ברוב ההלכות המצויות והוא יודע, לא בקדשים, זבחים ומנחות, אלא בהלכות למעשה כגון הלכות אבלות וכדומה. כתוב בשלחן ערוך יורה דעה (סימן שסא סעיף א), שאין מבטלים תינוקות של בית רבן להוצאת המת - ללוויות. ואילו בימינו נוהגים להוציא אותם ללוויות של גדולי הדור שלימדו הלכה לרבים, אבל מי שהיה דרשן, ולא לימד הלכה לרבים ולא כתב תשובות, אלא רק קרא בילקוט יוסף... לא צריך ללכת לוויה שלו. כמה פעמים היה מעשה אצלנו בכולל חזון עובדיה, שנפטרו רבנים מפורסמים - לא אגיד שמות - טילפנתי למרן האבא ושאלתי אותו, בכולל רוצים ללכת להלוויה של פלוני, האם יצאו או יישארו ללמוד? ואמר, הוא לימד הלכה לרבים? לא, אם כך לא ללכת. אברכים היו קצת ממורמרים, כי רצו ללכת, אבל כולם שמעו למרן והתבטלו.

[18] הסטייפלר היה נוהג לקנות חומוס וצימוקים, מברך "העץ" ו"האדמה", ואוכל כל היום, מזה ומזה. כמה אפשר לאכול לחם, ולכן היה אוכל חומוס - האשכנזים קוראים לזה 'ארבס' - וצימוקים. ובכל אכילה מקיים מצוה.

[19] צריך להמשיך להתפלל על החיילים בדרום ובצפון, אני יודע שעכשיו נהרג אחד החיילים, תלמיד חכם, יהודי יקר מאוד, היה בלבנון בין החמשה הרוגים שהיו. {ולא רק צדיקים נהרגים כל חייל שנהרג אנו מלאים עליו בצער, מאבדים נפש מישראל, וכתב הרמב"ם באגרת שלו, שאפי' היה עובד ע"ז כירבעם בן נבט אם נהרג על קידוש ה' נכנס לגן עדן. במדרש תהלים נאמר, בשר חסידיך לחיתו ארץ, אטו חסידך הם, אלא כיון שמסרו נפשם על קידוש ה' נעשו חסידיך}. ולכן צריך להמשיך להתפלל, ובכל יום בבוקר לומר פרקי תהלים להצלחתם, וגם להצלחת החטופים שיחזרו בחזרה. אחד חיבר ספר, הביא לי ואמר, אני כתבתי לחלוק על כבודו בענין החטופים, והוא מרשה לי לחלוק עליו... וכתב שאסור לשחרר המחבלים, שהרי אין פודים שבויים יותר מכדי דמיהם (גיטין מה.). לא קרא את התשובה ביביע אומר (ח"י חחו"מ סי' ו) לגבי מבצע אנטבה, שכתב בשם הרבה פוסקים דהני מילי בממונות, אבל כשיש ספק סכנת נפשות פודים את השבויים אף ביותר מכדי דמיהם, שאין דבר העומד בפני פקוח נפש. שילמד יביע אומר, תלמד את דברי הראשונים שהביא, ואחר כך יחלוק. צריך להתפלל על החטופים שכולם יחזרו לביתם לחיים טובים ולשלום, ויחזרו בתשובה שלימה. אכי"ר.

נהנת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!
1. הפקדה לחשבון בנק: מזרחי טפחות סניף : 523 מ.ח. 225485 ע"ש עמותת חזון עובדיה בנשר.
2. העברה בביט 0546888382 ולציין: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטלי מאובטח להו"ק:
https://nedar.im/7004246 ולציין: עבור "השיעור השבועי".
בחסות: מעיין 2000 Super Market הסל המשתלם!

בס"ד

שיעורו השבועי של מרן הראשון לציון פוסק הדור רבינו יצחק יוסף שליט"א

השיעור השבועי

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בביה"כ היזדים
ומשודר דרך הלוויין והרדיו ובקווים רבים
מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

הקבלת פני רבו – סוכות תשפ"ה
למרן הראש"ל פוסק הדור שליט"א

גליון מספר 468

כותב ועורך השיעור:
הרב דביר פרץ שליט"א

	כניסה	יציאה	ר"ת
ירושלים	16:33	17:23	18:01
תל אביב	16:31	17:21	17:57
חיפה	16:32	17:22	17:57
באר שבע	16:34	17:24	18:00

נח | א' חשון תשפ"ה

להפצת עלונים באזור מגוריך
התקשר: 053-4774733

ס"ס בברכות במקום מצות עשה

אכילת עראי חוץ לסוכה. בירך "לישב בסוכה" ונמלך מלאכול. חידושו של הריטב"א. ברכת "לישב בסוכה" על פת הבאה בכיסנין בשיעור שלש כביצים. אכל בריה בשיעור ח"י גרם. שכח לברך "לישב בסוכה". זמן תפלת הנעילה, וברכת כהנים אחר השקיעה. נענוע לולב בירושלים העתיקה. נזכר ליטול לולב בין השמשות

אכילת עראי חוץ לסוכה

א. [1]נאמר חידוש קטן בענייני סוכות, כידוע מי שאוכל בסוכה שיעור כביצה פת, מברך "לישב בסוכה", אבל האוכל כזית, אפילו שחייב ליטול ידים בלי ברכה, לא חייב בסוכה. וכמו ששנינו במשנה (סוכה כה.) "אוכלים ושותים עראי חוץ לסוכה". משמע מלשון המשנה שזה דין לכתחילה. ואמנם רבינו מנוח (בספר המנוחה דף מז סע"א) מדייק מדברי הרמב"ם (פ"ו מהל' סוכה ה"ו) שזה רק בדיעבד, אבל לכתחילה גם אכילת עראי כמו פירות וכדומה יאכל בסוכה. אבל כבר דחו האחרונים ראייתו מהרמב"ם. וגם יש ריטב"א (סוכה כה.) שכתב שאף לכתחילה אוכלים ושותים עראי חוץ לסוכה. מרן ביחוה דעת (ח"א סי' סה בהע') הביא את רבינו מנוח והקשה עליו, ולא הסכים אתו להלכה. ולפני שנים היה תמוה לנו איך אפשר לחלוק על ראשון מכוח קושיא. הרי הבית יוסף כותב בהקדמתו שקצר מצע שכלנו להבין דברי הראשונים, וק"ו להכריע בינותם ולחלוק עליהם. ואיך הרב חלק? ותירצנו שזה חידוש של רבינו מנוח, וגם הוא מדייק כן מדברי הרמב"ם, והלא דברי הרמב"ם לפנינו ואין זה מוכרח, ועוד שאף אחד מהראשונים לא כתב את ההלכה הזו שכל ההיתר הוא רק בדיעבד. וכבר כתבו מרן הבית יוסף (חושן משפט סימן קפג) ומהר"י בן לב (ח"ג סימן מא), החקרי לב (חחו"מ סימן עה ד"ה ובר מן דין) ועוד, שכל דבר שכתב ראשון יחידי והוא תמוה וחידוש, יש לומר ששאר הראשונים חלקו ולכן לא כתבו דין זה[2]. ובפרט אצלנו שלשון המשנה (סוכה כו:) לכתחילה "אוכלים ושותים" עראי חוץ לסוכה. וגם המשך המשנה (סוכה כו:) במעשה דרבי צדוק מורה שההיתר לכתחילה. ובשנים האחרונות ראינו ריטב"א מפורש שכותב שאוכלים ושותים עראי חוץ לסוכה אפילו לכתחילה.

מתי המחמיר משובח

ב. מי שרוצה להחמיר על עצמו ואפילו מים לשתות בסוכה, הרי זה משובח (ש"ע סי' תרלט ס"ב), ובלבד שלא גורם לביטול תורה. מי שיושב בחדר ולומד ופותח ספרים, כמו מרן שהיה פותח רבי עקיבא איגר, נודע ביהודה, שאגת אריה, טורי אבן. חכם שלום הייתי בא אצלו בחג, והיה אוהב ללמוד טורי אבן. מרן אהב חקרי לב ותורת חסד מלובלין. ואם באמצע הלימוד צריך לשתות כוס תה או מים ויפסיק ללכת לסוכה ויחזור, זה ביטול תורה, החומרא לא שווה.

---

[1] **מדברי הרב שמואל רבינוביץ שליט"א, רב הכותל:** ברשות מרן הראשון לציון שליט"א, שב"ה אנו זוכים ללכת לאורו ולאור פסקיו, בכל מקום שהוא. בערב ליל יום הכיפורים היינו בכותל המערבי, היו עשרות אלפים, בשנה האחרונה לחיי מרן זצ"ל, מאוד רצינו שיגיעו למעמד הסליחות, הוא נפטר שלשה שבועות לאחר מכן, ידענו שלא יכול להגיע רגלית ובנו שביל שיוכל ללכת לבמה. ניסיתי לשכנע אותו עד הרגע האחרון, ואמר לי: "מרן בני רבי יצחק נמצא, זה כמו שאני נמצא"! סיפרתי למרן הראשון לציון שליט"א, המעמד הזה היה כל כך חשוב למרן זצ"ל, בכל פעם הייתי בא אליו בחול המועד סוכות, והיה מתעניין, תגיד, כמה אנשים היו. ב"ה זכינו שגם השנה מרן הראשון לציון היה איתנו בליל ערב יום הכיפורים, וכמו שאמר מרן זצ"ל, שהרי זה כמו שהוא נמצא במעמד. יאריך ה' ימיו על ממלכתו, להמשיך להנהיגנו עד ביאת משיח ועד בכלל.

מדברי הגאון הצדיק הרב יצחק כהן שליט"א, רב שכונת שמואל הנביא: ברשות מורנו ורבנו הראשון לציון והרב הראשי לישראל, הגאון הגדול, מרן מלכא, רבי יצחק יוסף, ה' ישמרהו ויחייהו, בנו של מורנו ורבנו גאון הגאונים, רב רבנן, מרן רבנו עובדיה יוסף ע"ה, זכותו תעמוד לנו. כשנכנסתי עכשיו לכאן ראיתי ממש את הדמות של מרן רבי עובדיה כאן. הקים עולה של תורה עשרות שנים, וכאן יצא שמעו בעולם. וממשיך דרכו הוא בנו הגדול מורנו ורבנו, ה' ישמרהו ויחייהו, וירים כסאו מעלה מעלה. כאשר מרן זצ"ל סיים את הרב הראשי, חשב שבזה גמר תפקידו הציבורי, אבל אחר כמה חודשים התברר שדוקא מאז עלה ונתעלה, וגם בנו רבנו יצחק עכשיו סיים את הרב הראשי בודאי שעכשיו עוד יתעלה וינהיג את כולנו. אין בית שאין בו את הספרים ילקוט יוסף, הספרים שלו התפרסמו בכל העולם כולו, ממש "לחם לפי הטף", כל אחד לפי כוחו יוכל למצוא מענה בספרים האלה, אשריו ואשרי חלקו. יהי רצון שיוסיף לו השי"ת חיים ארוכים, יזכה שיפוצו מעיינותיו חוצה בבריאות שלמה, "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו", כלומר שגם שהוא זקן ויש חלישות טבעית, הברכה היא שיהא דשן ורענן כמו בצעירות. "יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום, ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם".

דברי הרב אליהו בר שלום שליט"א, הרב הראשי לבת ים: כבוד רב רבנן, ראש רבני ישראל, מורנו ורבנו הגדול, עטרת תפארת ישראל, מרן הראשון לציון שליט"א. כבוד כל רבני ודייני ישראל, "כולם נקבצו באו לך", על מה ולמה? אומר לכם מחשבה שחשבתי היום, ואנחנו לא מברכים לא על האתרוג ולא על ההדס ולא על הערבה, אלא על הלולב. מפני שהוא מתנשא לגובה, הוא הרבה מעל כולם (סוכה לז:).

זו הסיבה שהתכנסו היום חכמי ורבני ודייני ישראל, לברך ולהתברך ממי שנמצא בגובה רחוק למעלה. בודאי יש הרבה מורי הוראה, הרבה רבנים, אנשים מוצלחים בהלכות, מנהיגים כל אחד בעירו, אבל אחד מתנשא בגובה למעלה כמו הלולב שעליו אנחנו מברכים, אותו באנו לכבד. תראו את הבימה שלפניכם, כתוב ברמב"ם (פ"ח מהל' סוכה הי"ד) שאת שמחת בית השואבה היו עושים גדולי החכמים, הסנהדרין, וגם כאן כל הרבנים כולם בשמחה כאיש אחד בלב תחת "צדיק כתמר יפרח", עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דור ודור, ונזכה כולנו יחד במהרה לביאת המשיח. אמן ואמן.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגדול מזכה הרבים, כבוד הרב רבי שמואל רבינוביץ, רב הכותל והמקומות הקדושים, שהוא מקדש שם שמים, מרן לא בכדי היה מחבב ואוהב אותו. נברך אותו שימשיך לעשות כהנה וכהנה.

חזק וברוך לגאון הצדיק רבי יצחק כהן רב שכונת שמואל הנביא שמוסר את נפשו בשביל התושבים במשך עשרות בשנים. תמיד שמדבר איתי על פינוי בינוי ושאר דברים, איכפת לו שהתושבים יהיו חרדים ויראי שמים. הוא למד אצל מרן האבא לפני ששים שנה, בתור ילד זוכר את הרב יחד עם הרב אלבז שלמדו בישיבת נובהרדוק, והיו באים לשיעורים של מרן, ואחר כך במתיבתא בית הראש"ל היו לומדים אצל מרן. יש לו גם ישיבה ברמות, וזה חשוב ביותר להיות ראש ישיבה, נתתי שם שיעור, והבחורים מצויינים ונראים בני תורה. נברך אותו שתהיה לו רפואה שלימה, בריאות איתנה, אריכות ימים ושנים, מי שרוצה ברכה, לרפואה שלימה או הצלחה, זו הכתובת, אין מישהו אחר, לא באבות ולא שום דבר...

ברשות כבוד הגאון הרב אליהו בר שלום רבה של בת ים, כבוד ראשי הישיבות, ראב"ד ירושלים ראב"ד ת"א, דיינים חברי בית הדין, חברי מועצת הרבנות הראשית לישראל, ועוד רבנים, כל אחד לפי כבודו ומעלתו, קהל קדוש, מורי ורבותי.

[2] מרן הבית יוסף בשו"ת אבקת רוכל (סי' קנה) מתווכח עם חכם אחד בפירוש דברי אחד הראשונים וכותב, אל תתפלא עלי שאני מפרש אחרת וחולק על ראשון, דלאו קטיל קני באגמא אנא, איפה הענוה של הבית יוסף, ואיך חלק על ראשון? אלא שכל הראשנים לא כתבו כך.

ורק אם סתם יושב בבית, המחמיר ללכת לסוכה תבוא עליו ברכה. אבל במקום ביטול תורה, הוי מחשב שכר מצוה כנגד הפסדה (אבות ב, א).

נמלך מלאכול כביצה

ג. מי שאוכל כביצה פת מברך "לישב בסוכה", ואם חשב לאכול כביצה פת, נטל ידיו, בירך "לישב בסוכה" והתחיל לאכול, אבל שבע מהאוכל, ולא אכל פת כשיעור, האם צריך לאנוס את עצמו ולאכול, הרי בירך "לישב בסוכה", ואין מברכים אלא רק על אכילת קבע, כתלמיד הממהר לבית המדרש וממלא מלוא פיו - כביצה (סוכה כו.). אין צריך לדחוק עצמו ולאכול כביצה, שהרי כתב הריטב"א בחולין (קו:) שלא נוטלים ידים בברכה אלא מי שאוכל פת כביצה[3], ובפחות מכזית, מן הדין לא צריך ליטול ידים[4]. ומה הדין אם נטל ידים ובירך, והיה בדעתו לאכול כביצה כדין, אבל החמין היה טוב, אכל ושבע ממנו, ולא אכל כביצה פת, האם חייב לאנוס את עצמו ולאכול? כתב הריטב"א שלא חייב, כי העיקר שבשעה שנטל ידיו, דעתו היתה לאכול שיעור כביצה, ולכן אינה ברכה לבטלה. אותו דבר לגבי ברכת "לישב בסוכה", שהעיקר שבירך על דעת לאכול, ולמרות שבאמצע הסעודה שם לב שלא אכל מספיק פת, לדברי הריטב"א לא צריך להכריח את עצמו. {וכן בירך לישב בסוכה וירדו גשמים ועלה לביתו, אין ברכת לישב בסוכה חשובה כברכה לבטלה. מה עוד שהעיקר לדינא כהרי"ף והרמב"ם, עמודי ההוראה, שמברכים על כל פעם שנכנס לסוכה אפילו אינו אוכל בה. ומרן בש"ע (סי' תרלט ס"ט) הדגיש שרק מצד המנהג נהגו שלא לברך אלא מסעודה לסעודה. ולכן בצירוף כל הנ"ל לא צריך להכריח עצמו לאכול כביצה}.

לא מברכים על השינה

ד. התוס' בברכות (יא. ד"ה שכבר) הקשו, אמאי לא מברכים "לישב בסוכה" על השינה, הרי שינה יותר חמורה מאכילה, שכן שינת עראי אסורה חוץ לסוכה, מה שאין כן אכילה שאכילת עראי מותרת. ומיישבים שלא מברכים על השינה דחיישינן שמא לא ירדם, כי הראש שלו בתורה[5]. אבל לגבי ברכת המפיל[6], לא חוששים שמא לא ירדם, כי זו ברכה על מנהגו של עולם, שכולם הולכים לישון, מה שאין כן שינה בסוכה, שזו ברכה על המצוה, לכן חיישינן שמא לא ירדם ותהא ברכה לבטלה.

חילוק דק

ה. השאלה, אם דעתו היתה לישון, לדברי הריטב"א, אפילו נאנס ולא נרדם, מה בכך, הרי העיקר שבשעת הברכה חשב לישון, ומה זה שונה מאדם שבירך על נטילת ידים ונמלך מלאכול פת?. לכן צריך לחלק חילוק דק[7], שבמקרה שדיבר עליו הריטב"א, יש מעשה ותנאי, את המעשה הנטילה הוא קיים, ואת התנאי לאכול כביצה פת היה בדעתו לקיים, אך נאנס ולא קיים, אנוס רחמנא פטריה. אבל לגבי שינה בסוכה, אם יברך עליה ולא ירדם, לא קיים את המעשה כלל וזו ברכה לבטלה. מי שלמד בישיבות הבין מיד, ומי שלא, יבקש מבחורי הישיבות שיסבירו לו...

פת הבאה בכיסנין

ו. מי שאוכל כביצה עוגה, חייב בסוכה, והשאלה האם יברך "לישב בסוכה" על אכילה זו? הגינת ורדים (תאו"ח כלל ד סי' ו) לרבי אברהם הלוי לפני מעל 300 שנה, כתב שיברך כמו על פת. מרן החיד"א (חיים שאל ח"א סי' עא מחזיק ברכה סי' תרלט סק"ה) הביאו, הסכים אתו שצריך לאכול בסוכה, אבל חלק עליו וסבר שלא יברך, כי מברכים רק על סעודה ממש[8]. ומהו שיעור קביעות סעודה על פת הבאה בכיסנין? זו מחלוקת רש"י והרמב"ם, לרש"י (כריתות יב: יומא פ:) ארבע ביצים - 216 גרם, ולהרמב"ם (פ"א מהל' עירובין ה"ט) שלש ביצים - 162 גרם, וסימנך שרש"י שמו שלמה - ארבע אותיות, והרמב"ם שמו משה - שלש אותיות. ואמנם מרן (סי' שסח ס"ג, סי' תט ס"ז, סי' תריב ס"ד) פסק כדעת הרמב"ם, אבל למעשה אנחנו חוששים לרש"י משום סב"ל[9], וגם על שיעור 162 גרם מברכים מזונות ועל המחיה, ורק על שיעור 216 גרם, עושים נטילה בברכה - כך ההלכה שמברכים על נטילה זו - מברכים המוציא וברכת המזון.

"לישב בסוכה" על ג' ביצים

ז. אולם לענין ברכת "לישב בסוכה" מברך כבר על 162 גרם, כי בזה יש ספק ספיקא, שמא כדעת הגינת ורדים שגם על כביצה עוגה מברכים לישב בסוכה, ושמא כהרמב"ם ששלש ביצים הוא שיעור קביעות סעודה. ושמא כהרי"ף והרמב"ם שגם על עצם הכניסה לסוכה מברך. ובפרט שהאוכל פת בסוכה מקיים מצוה דאורייתא, ולפי דברי התרומת הדשן[10] (סימן לז) מועיל ספק ספיקא במצוה שיש אומרים שהיא דאורייתא, ולא אומרים באופן זה ספק ברכות להקל (ראה ילקו"י שבת ח"א כרך ג עמוד רפח). ואף שזו מצוה "קיומית" ולא מצוה "חיובית", כי רק בליל סוכות המצוה לאכול כזית פת היא "חיובית", וכמו בליל פסח שחייב לאכול כזית מצה, אבל בשאר החג לא חייב לאכול, ורק אם אוכל בסוכה מקיים מצוה, כמו שאדם לא חייב ללבוש בגד עם ארבעה כנפות, ורק אם יש לו בגד כזה מטיל בו ציצית ומקיים מצוה, זה נקרא מצוה "קיומית", כלומר שאם עושה מקיים מצוה. מכל מקום סומכים על הספק ספיקא הנ"ל.

---

[3] ולא יצמצם, לפעמים נשארו פירורים בשלחן, או שנשארים בין השיניים, לכן שיאכל ששים גרם.

[4] תלמיד חכם שמגיע למסיבה או ברית וכדומה, אם יאכל פחות מכזית בלי נטילה, אנשים לא יבינו, זה רב בישראל, איך אוכל לחם בלי נטילה?! לכן מצד ההנהגה יטול ידים בלי ברכה, כל צעד שעושה תלמיד חכם ברבים צריך להתבונן שלא יהיה חילול ה'. פעם היה תלמיד חכם שהגיע להילולא בעכו בשעה שבע, ויצא משם בשעה שתים עשרה בלילה, כשסיפרו לי את זה תמהתי, וכי זה דוגמא לציבור, מה אתה בטלן?! תהיה כמה דקות, ותרוץ לבית ללמוד תורה! התורה ארוכה מארץ, אבל כנראה הוא לא שקוע בלימוד. רב צריך לחשוב איך הציבור רואה אותו, מרן זצ"ל במשך שנים לא היה אוכל בחתונות, גם של הבנים שלנו. לפעמים בסוף ימיו היינו עושים לו חדר צדדי, ואחר החופה היה נכנס לשם ואוכל משהו, ואחר כך נכנס לאולם, אבל כל השנים לא היה אוכל כלל בציבור.

[5] מרן זצ"ל לפעמים היה הולך לישון בשעה שתים, ואומר כמליצה "בשתים יעופף", היה לוקח כמה ספרים למיטה ללמוד שם, ואחרי חצי שעה חוזר לשלחן וכותב, ואומר, הרמב"ם בא אלי ואמר לי קום, קום, יש חידוש... רצה לישון וקם.

[6] ברכת המפיל מברכים גם אחרי חצות, למרות שמרן כתב בשו"ת יחוה דעת ח"ד (סימן כא) ובשו"ת יביע אומר ח"ט (תאו"ח סי' קח סוף אות קיז) כמו הבן איש חי (בשו"ת רב פעלים ח"א סוד ישרים סי' יד), שלא מברכים אחרי חצות, חזר בו בסוף ימיו (ביחו"ד ח"ז סי' לט), ואמר: אי אפשר לעקור מאיתנו כל החיים ברכת המפיל, מי ישן לפני חצות, רק תרנגולים... ומה שיש שהביאו בשם המקובלים שלא לברך אחר חצות, קיימא לן מה שכתבו הרא"ם (בתשובה סי' א) והרדב"ז (ח"א סי' לו, פ), ועוד הרבה אחרונים, שמקובלים ופשטנים הלכה כהפשטנים. לכן מרן זצ"ל חזר בו, ופסק שאפשר לברך המפיל אפילו אחר חצות.

[7] תמיד אני אומר לבני התורה, צריך ללמוד הרבה ספרי למדנות, ובפרט בצעירות, קצות החושן, נתיבות המשפט, ר' שמעון שקופ, ר' חיים מבריסק סטנסיל או על הרמב"ם, מי שלומד אחר כך מתחדד המוח שלו ויודע לעיין. יש אנשים שאומרים עליהם שהם מעיינים, אבל דוקא הם תסתכל בספרים שלהם ותראה שהם סתם חולקים ומקשים. כשהיינו צעירים כמה מרן היה מעודד אותנו, תלמדו שערי יושר. יש שם קטעים קשים, והייתי בא אליו גם בתור אברך, ומבקש ממרן שיסביר.

ביביע אומר הביא כמה פעמים את חידושי רבי חיים מבריסק, בעיקר על הרמב"ם. בגיל שמונה עשרה סיים ספר שב שמעתתא, שהוא ספר על סוגיות הש"ס, סתירות, תירוצים וחילוקים.

כך צריך להיות, כשבאים אצלי לקבל הסכמה, אני מרגיש מי לא למד את הלימוד הישיבתי, מקשה לא נכון, מדמה מילתא למילתא לא בצורה נכונה. אחר כך אני שואל, איפה למדת? מה למדת? ואחר חקירה מתברר שצדקתי. שנות הלימוד בישיבה אלו הימים הטובים, שנים שהולכות ולא חוזרות, תנצלו אותם ללמוד את הלימוד הישיבתי, גם אני למדתי בישיבות אצל אשכנזים, למדנו ר' חיים, ר' שמעון, שב שמעתתא, רק היינו אומרים 'שמעתתא' ולא 'שמייצ'ה'...

[8] ומברכים מסעודה לסעודה, אמנם דעת הרי"ף (סוכה מה:) והרמב"ם (פ"ו מהל' לולב הי"ב), וגם התוספות (שם), שמברכים בכל פעם שנכנסים לסוכה. לעומתם דעת רבנו תם (בתוספות רבי יהודה החסיד ברכות יא:), הרא"ש והמרדכי ועוד, שמברכים מסעודה לסעודה, וכל מה שאוכל בינתיים כמו ששותה קוס קפה, נפטר בברכה הקודמת, עד הברכה על הסעודה הבאה. וכך פסק מרן (סי' תרלט ס"ח), ודלא כהרי"ף והרמב"ם עמודי ההוראה, למה? מרן כתב "ונהגו" שלא מברכים אלא מסעודה לסעודה, דהיינו מצד מנהג. גם הרמ"א כתב "והכי נהוג", ומה בא להוסיף? בספר ערוך השלחן (שם סעי' כח) הסביר, שבא לומר שכן נהגו גם בסעודת חבירו, ודלא כמו שכתב רב האי גאון (בס' מאה שערים עמ' פח), שאדם שבירך בסוכה שלו "לישב בסוכה" והלך לבקר אצל חבירו בסוכה אחרת, מברך שוב, כי לא פטר אלא את הסוכה שלו ולא את של חבירו. אבל הרבה ראשונים חולקים (ראה יחו"ד ח"א סי' סו).

[9] אנחנו הספרדים מחמירים מאוד בענין של סב"ל, והאשכנזים מקילים יותר, כי יש להם את התוספות (ר"ה לג. ד"ה הא) שברכה לבטלה דרבנן, ובדרך כלל הרמ"א פסק כמותם. אבל אנחנו הספרדים חוששים יותר לסב"ל, וכתב החיד"א (חיים שאל ח"ב סי' טו) בשם רבותיו, שאפילו נגד מרן אומרים סב"ל.

[10] הוא מדבר על ספירת העומר, אדם שהגיע לבית הכנסת לספור את העומר, וניסה להיזכר אם אתמול ספר. ונזכר רק אחרי צאת הכוכבים למחרת. יש לו ספק ספיקא, שמא ספר, ושמא כל יום מצוה בפני עצמה, כדעת בה"ג, ודלא כהתוס' (מנחות סו. סד"ה זכר) שהכל מצוה אחת. ואף שלדעת ראשונים רבים ספירת העומר בזמן הזה מדרבנן, לדעת הרמב"ם (פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הכ"ד), הראב"ה (סי' תקכו), זו מצוה דאורייתא, וכדאי להיכנס לספק ספיקא לקיים המצוה בברכה. ובספר מכתם לדוד פארדו (תאו"ח סי' ג) ביאר בדברי התרומת הדשן - אני יודע שיש מפרשים אחרת - כי אפילו שלהלכה המצוה מדרבנן, כיון שיש מי שאומר שהיא מדאורייתא מועיל ספק ספיקא.

בפרט על פי דברי התבואות שור (סימן יט ס"ק יז), שיש ענין להיכנס לספקות לפי הכללים שלנו, כדי לקיים מצוה בהידור עם הברכה.

בריה בשיעור ח"י גרם

ח. לכלל שמועיל ספק ספיקא בברכות, במקום מצוה שיש אומרים שהיא מדאורייתא, הבאנו בספר (ילקו"י ברכות החדש ח"א עמ' קטו) כ"ו דוגמאות. ובאחת מהן יש לנו גירסא דינקותא, אני זוכר לפני הרבה שנים שמרן אמר בשיעור[11] איזו הלכה, ולכאורה יש להקשות עליה קושיא. המשנה ברורה (סימן רטו סק"כ) הביא בשם החיי אדם (כלל ה סעיף ו) והפרי מגדים (בפתיחה להלכות ברכות), שמי שאכל 18 גרם ענבים שלמים, לכאורה יש לו ספק ספיקא, שמא זהו שיעור כזית, כי לדעת הרי"ף והרמב"ם[12] (ע' בשו"ת יחוה דעת ח"א סימן טז ד"ה אולם) - שני עמודי הוראה - שיעור כזית הוא 6 דרהם - כ-18 גרם, ולדעת התוספות (חולין קג:) ועוד ראשונים, שיעור כזית הוא 9 דרהם - כ-27 גרם, וכך ההלכה. ושמא יש לברך על בריה שלימה ברכה אחרונה, כמבואר בירושלמי (פ"ו דברכות ה"א), וכן כתבו התשב"ץ (קטן סימן שכב ד"ה ועל היין) ועוד. אף על פי כן הביא המשנה ברורה דלא עבדינן ספק ספיקא בברכות, וגם בזה יש לומר ספק ברכות להקל. וכך העתיקו כל האחרונים. ומרן זצ"ל (יחו"ד ח"ה סי' כא) אמר דין זה בעבר באחד השיעורים, הייתי כותב את השיעורים של מרן עוד מצעירותי, ועד היום אני לפעמים מעיין בהם, איך היה משלב כל מיני חידושים יפים בתוך הדברים, והביא דוגמא זו כי בא להסביר דוגמא לכלל דלא עבדינן ספק ספיקא בברכות.

אם מעין שלש מהתורה

ט. והיה קשה לנו על כך, שהרי זהו ספק ספיקא במקום מצוה שיש אומרים שהיא מדאורייתא, שהרי לדעת רוב הראשונים ברכת מעין שלש מהתורה, ומהם השאילתות דרב אחאי גאון (יתרו שאילתא נג), בה"ג (פ"ז דברכות ד"י סע"ד), הביאו הסמ"ג (עשין כז, דקי"ג ע"ג), רבינו יונה (ר"פ כיצד מברכין ד"ה קדש הלולים), הרשב"א (ברכות לה. ד"ה הכי), הריטב"א (הל' ברכות פ"ה ה"ט), המאירי והריא"ז (ס"פ כיצד מברכין), החינוך (מצוה תל), הארחות חיים (הל' ברכות אות נב), הכלבו (ס"ס כד), הרא"ש (פ"ו דברכות סימן טז), ובנו הטור (ס"ס רט), ועוד. נכון שלדעת הרמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"א, ופ"ח הי"ב) כל הברכות מדרבנן חוץ מברכת המזון, וכן פסק לנו מרן השלחן ערוך (סי' קפד ס"ד, וסי' רט ס"ג), אבל לרוב הראשונים, גם מעין שלש מדאורייתא. ועל פי כללו של התרומת הדשן, מדוע שלא נאמר ספק ספיקא לברך?

"ואכלת ושבעת"

י. ואמרנו ליישב על פי מה שהראני הגאון רבי מאור כהן, דברי הפרי מגדים (סי' רח מש"ז סס"ק א), שכתב שגם לדעת הסוברים שברכת מעין שלש מהתורה, זה רק כשאכל ושבע, שהרי לשיטתם הפסוק (דברים ח, י) "ואכלת ושבעת וברכת" חוזר על הפסוק שלפני פניו (שם, ח) "ארץ חטה ושעורה" וכו', ולא רק על הפסוק שלפניו (שם, ט) "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם" (ע' ברכות מד.), דהיינו שאם אכל רימונים וענבים או עוגה, גם לפי אותם פוסקים חייב לברך מהתורה רק כאשר שבע, אבל לא תמיד מעין שלש דאורייתא. וכן כתב החיי אדם (ח"א כלל נ). ולפי זה בנידון שלנו יש לומר שכולם מודים שחייב בברכת מעין שלש מדרבנן, כי מן הסתם לא שבע משמונה עשר גרם שאכל, ואין הכי נמי אם הוא כזה רזה ושבע, מועיל, אבל בדרך כלל זה לא מצוי, וכיון שאם לא שבע לכולי עלמא חיובו מדרבנן, לא אמרינן בכהאי גוונא ספק ספיקא בברכות (ראה עוד ילקו"י ברכות מהדו' תשס"ז עמ' קנד, ובעין יצחק ח"ב עמ' תק).[13]

שכח לברך "לישב בסוכה"

יא. עוד דוגמא, מה יהיה הדין לגבי אדם שישב לאכול בסוכה ובירך "המוציא", אכל שיעור כביצה פת, ובסוף הסעודה אשתו הביאה לו קומפוט ושאלה אותו, בירכת "לישב בסוכה"? שכחתי. האם יכול לברך? הכף החיים (סי' תרלט ס"ק ק) כותב שדעת הסוברים שעקרו לגמרי מצות הישיבה, אם גמר את הסעודה לא יכול לברך, אלא אם כן יאכל עוד כביצה פת. אולם אין צריך לזה, שהרי יש כאן גם כן ספק ספיקא במקום מצוה דאורייתא, שמא הלכה כהאור זרוע (ח"א סי' שסז), והגהות אשר"י (ריש חולין) שאם לא בירך קודם מצוה כגון שחיטה מברך לאחריה. ואף שלהלכה לא מברכים אחר עשיית המצוה, [כמה הפוסקים נתחבטו במנהג האשכנזים לברך על הדלקת נרות שבת אחר ההדלקה]. שמא בכל פעם שנכנס לסוכה מברך, ואפילו בלי אכילה, וכדעת הרי"ף והרמב"ם. אמנם הספק ספיקא הזה הוא על מצוה קיומית ולא על מצוה חיובית, וגם הספק מהאו"ז והגהות אשר"י הוא דחוק, שזו כמעט סברא יחידאה, ולכן מרן כתב בחזון עובדיה (סוכות עמ' קעח) שיאכל לפחות קצת פירות לקינוח סעודה או ישתה משקה, שכן כתב המאירי (סוכה כו: ד"ה המשנה החמישית) שמי שנמצא באמצע הסעודה לא יאכל חוץ לסוכה אפילו אכילת עראי, ואפילו מים או תה ישתה בתוך הסוכה, כי זה נחשב חלק מהסעודה[14]. וכל עוד הוא בתוך הסעודה רשאי לברך "לישב בסוכה". וכן מדוייק מדברי הבן איש חי (ש"ר פר' האזינו אות ה).[15] וראה מה שהרחבנו בזה בילקו"י ברכות החדש (במבוא עמ' נד).

שעת הנעילה

יב. עוד דוגמא, תפלת הנעילה ביום הכיפורים מתחילים חצי שעה לפני השקיעה[16], ואז ממהרים כדי להספיק ברכת כהנים לפני השקיעה, הש"ץ אומר "ה' שפתי תפתח" ולא עוזרים לו "ופי יגיד תהלתך", "מלך עוזר ומושיע" - "ומגן".[17] ולאחר השקיעה, מרן זצ"ל בספריו (יחו"ד ח"ו סי' מ, ח"ז סי' צט, יבי"א ח"ט חאו"ח חאו"ח סי' נט, חזו"ע ימי"נ עמ' שסב) ובילקוט יוסף (סי' קכח), כתב שעושים ספק ספיקא, שמא בין השמשות יום, ויש חזקה שהוא המשך של היום, ושמא הלכה כרבי יוסי שבין השמשות של רבי יהודה הוא יום גמור. ושמא הלכה כרבינו תם (תוס' שבת לה. ד"ה תרי, ובפסחים צד. ד"ה רבי יהודה) שבין השמשות גם לרבי יהודה הוא מתחיל 58 דקות לאחר השקיעה שלנו.[18] מרן זצ"ל היה בלחץ למהר ולהספיק ברכת כהנים לפני השקיעה, ובמשך שנים היה קשה לי למה לא סמך לכתחילה על הספק ספיקא? האם לא כדאי שיהיה לנו עוד עשר דקות לזעוק לקב"ה בנעילה?!... ובשנה שעברה שהוצאנו את הספר ילקוט יוסף על ברכות, וישבתי על זה במתינות, תירצנו (במבוא הנ"ל) שבמצוה קיומית לא עושים ספק ספיקא לכתחילה, אלא רק במצוה חיובית, ונשיאת כפיים היא מצוה קיומית, כי יכולים הכהנים לצאת לחוץ ולא חייבים לישא כפיים, ורק אם יברכו יקיימו מצוה.

---

[11] כמו שהזכיר הגאון רבי יצחק כהן שליט"א מרן נתן כאן שיעורים והקים עולה של תורה, החדיר בציבור הרחב את הענין של שיעורים בהלכה. בתור ילדים היינו גרים כאן בשכונה, ולכל היותר היו קוראים בן איש חי בין מנחה לערבית, איפה היו שיעורים בהלכה עם מושגים כמו ספק ספיקא וכו'. מרן זצ"ל יצר את הדור, לא רק הקים עולה של תורה, בזכותו יש רבבות אברכים ובחורי ישיבות, יש היום ישיבות של מאות בחורים, וראשי הישיבות יודעים שהם בזכות מרן, שהחדיר לבעלי בתים את ערך התורה, אהבת התורה, ובעלי בתים פשוטים ביותר היו נלחמים שהבנים שלהם ילמדו בישיבה.

[12] יש אחד שאוהב לפסוק כמו הרמב"ם, חולק על כל האחרונים שכתבו שקיבלנו הוראות מרן, ואומר קיבלנו הוראות הרמב"ם, ולכן מורה לברך ברכה אחרונה על ח"י גרם. אבל זו ברכה לבטלה.

[13] ראיתם, יש קושיא על הרב, ומי שלא יודע פרי מגדים יקשה עליו, פלא עליו, איך אמר שלא מועיל ספק ספיקא, הרי זה דאורייתא! באמת ראיתי חכם אחד שמקשה על מרן את הקושיא הזו. ועל פי דברי הפרי מגדים מיושב. זה מוסר השכל שצריך לדעת הרבה תורה, ולא רק לעיין טוב, אלא לדעת הרבה, וככל שמרבה לעיין ספרי הפוסקים מגיע לשכל ישר.

[14] האור לציון (ח"ד עמ' קפז) מחלק בין אכילה לשתיה, אבל במחילה מכבודו לא ראה שכתב המאירי במפורש, שבאמצע הסעודה שתיה דינה כמו אכילה, ולפי זה גם אם ישתה משהו מועיל. וכנראה התלמידים לא ראו המאירי. ויש עוד ראשונים שדעתם כן. (ראה חזו"ע עמ' קמה, ילקו"י סוכה עמ' תשט).

[15] תשאלו חידה את הילדים הקטנים, כיצד יתכן שאדם מברך "לישב בסוכה" ולא עתיד לאכול כביצה פת? והתשובה, שגמר לאכול פת, ונזכר שלא בירך, ורוצה לאכול עוד פרי, שיש לו ספק ספיקא לברך.

[16] אמרו לי השבוע בחורי ישיבות ספרדיות, שעשו אצלם בישיבה כמו המשנה ברורה (סי' תרכג סק"א), והתחילו "אל נורא עלילה" שעה קודם השקיעה, והסבירו להם שרוצים להתעורר בתפלה חשובה זו, או נתתם מה שקרה בשמחת תורה... אמרתי להם, זה שלחן ערוך (סעיף ב) שצריך להתחיל כשהחמה בראשי אילנות - חצי שעה לפני השקיעה, זה לא יביע אומר שאפשר לחלוק... וזה לא קשור לרבינו תם, יש שקישרו ועשו סתירות בשלחן ערוך, אבל זה דין בפני עצמו, שמתפללים נעילה כשהחמה בראשי אילנות, וכל סמוך בש"ס הוא חצי שעה. תמתינו חצי שעה לפני השקיעה ותתפללו ביחידות.

[17] במשך שנים זכינו להתפלל אצל מרן ביום כיפור, והיה מקפיד שלא יעזרו לש"ץ, אלא ימשיך מהר, ושתים או שלש דקות לפני השקיעה היו עושים נשיאת כפיים.

[18] כשהיינו בישיבה קטנה בפורת יוסף, התפללנו ביום הכיפורים תפלה מיוחדת עם חכם שלום כהן זצ"ל, איזו תפלה יפה, איזה התעוררות, והוא כמו מרן היה מזרז בנעילה, היה דופק שלא יעזרו לו, כי היה מקפיד על נשיאת כפים לפני השקיעה. פעם אחת הרב בעדני היה שליח ציבור בנעילה, והשתפך, מי שזוכר היה לו קול חנון, היה חזן לא של חזנות, אלא בעל תפלה. וכבר עברו שבע או שמונה דקות אחר השקיעה. חכם שלום לא אהב את זה, היה כהן ורצה לעשות ברכת כהנים לפני השקיעה. אבל זה הרב בעדני, וכי יאמר לו מה לעשות? שתק, נשא כפים עשר דקות אחר השקיעה, וסמך על הספק ספיקא.

לע"נ: ר' עזריאל בן זילפה. שלמה בן רחל. עליה בת לאה. לרפואת: דניאל בן נעמי. יצחק חי בן צלאח. מרים בת ברכה פלורה
ניתן לשמוע את השיעור בקו המרכז למורשת מרן - טל': **079-9165000**.

לולב בירושלים

יג. עוד דוגמא, לגבי נענוע לולב. הגרי"ש אלישיב בכל חג הסוכות היה מגיע לכותל, עד שנתו האחרונה, ומנענע בלולב. גם מרן זצ"ל בתחילה[19] היה מחמיר בזה, כי יש אומרים בדעת הרמב"ם (בפירוש המשניות פ"ג דסוכה) שבירושלים העתיקה בכל חול המועד מקיים מצוה מדאורייתא, "ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים" (ויקרא כג, מ). וכן הביא הרב זוין בספרו מועדים בהלכה[20] (סוכות עמ' קלה). אבל בשנותיו האחרונות מרן חזר בו (חזו"ע סוכות עמ' שלח), וכתב שאין זה מוכרח בדעת הרמב"ם, וכדברי להקת אחרונים שבכל מקום לולב בשאר הימים הוא מדרבנן. לכן מי שנקלע לכותל, מהיות טוב ינענע שם לולב, יבקש אתרוג ושאר מינים, לא צריך "שלכם" יהיה, אלא רק ביום הראשון, ואפילו בהשאלה מועיל (ראה ילקוט יוסף על ארבעת המינים עמ' תרמח), אבל שיהיה כשר ולא פגום, כי אולי ירוויח מצוה דאורייתא. אך לא כדאי לבטל תורה בשביל זה ולנסוע במיוחד לכותל.

נזכר ליטול לולב בין השמשות

יד. אדם שהיה ער ביו"ט ראשון של סוכות ולפנות בוקר בא לסוכה ונרדם[21], ולא קם לתפלה, לא קיים מצות קריאת שמע ותפלה בזמנם, ובנוסף שכח ליטול לולב. ואחר השקיעה עבר מישהו עם לולב, ונזכר שבבוקר לא בירך על נטילת לולב, האם יקח ויברך בבין השמשות או לא? יטול ויברך, כי יש כאן ספק ספיקא במצות עשה ביו"ט ראשון.

ברכת חג

טו. אני מברך את כל הרבנים שטרחו ובאו, ראבד"ם, דיינים חשובים, מנכ"ל הרבנות הראשית, חברי מועצת הרבנות, ראשי ישיבות, שבאו לכאן לכבודה של תורה, לכבודו של מרן זצ"ל, כדי לחזק את מורשת מרן. אני במשך 11 שנות כהונתי, הלכתי לכל מקום וחיזקתי את הדרך של מרן, חושבני שאין עיר או מושב בארץ שלא היינו בה. ב"ה זיכינו את הרבים, וכל הזמן היה לנו בראש לחזק את מורשתו של מרן, יש שרוצים להחליש עם כל מיני תירוצים, שכאילו ההלכות של מרן זה לבעלי בתים ולא לבני ישיבות, איזה שטויות אלה, ובאמת את תורתו של מרן אף אחד לא יוכל להשכיח, היא חיה וקיימת עד שיבוא משיח צדקנו ועד בכלל! והרבנים שבאו לכאן מחזקים את מורשת מרן, מחזקים את כבודה של תורה, בשביל מה באו, 'לאכול מפריה ולשבוע מטובה'? אנחנו מייצגים את התורה של מרן, מעולם לא חלקתי על מרן, לא מאה פעם ולא מאתים פעם... אנחנו צמודים למרן. הרב משה שפירא שהיה נותן שיחות בישיבת אור שמח - לא מבאר יעקב - פעם בא אליו מישהו ואמר לו, למדתי ביביע אומר תשובה בהלכות פסוקי דזמרה, ולא ראיתי שם "סברות". חייך ואמר: נכון, לא בכל תשובה יש סברות, אבל דע לך, אני עקבתי אחרי הרב ביביע אומר ואחרי החולקים עליו, מה אגיד לך, מה אעשה, הוא תמיד צודק! כך אמר גאון אשכנזי, ואנחנו רואים את זה. לכן תמיד אני פוסק כמו מרן, וכל הרבנים שבאו לכאן רוצים לחזק את מורשת מרן.

זכותו של מרן תעמוד ותגן על כולנו, שיהיה לכולם חג שמח, בריאות איתנה ונהורא מעליא, הקב"ה ימלא משאלות לבכם לטובה, נשמע בשורות טובות, תזכו לשנים רבות נעימות וטובות. אמן ואמן.

הקבלת פני רבו למרן הראשון לציון פוסק הדור שליט"א – סוכות תשפ"ה

צילם: דוד ארזני

---

[19] אחר מלחמת ששת הימים, בשנת תשכ"ח, היינו מתפללים בבית כנסת בורוכוב, ולאחר התפלה נסענו בטנדר, והיו עולים אנשים רבים, לא היו שוטרים שבודקים כמה יש ברכב... ויצאו עוד כמה רכבים לכותל המערבי. וכולם היו נכנסים, לא היה צריך רישיון... ומרן היה בא לשתי דקות, ומנענע ארבעת המינים בכותל, כי זה מקום שהוא בודאי ירושלים. אבל שאר המקומות ספק, מי שאמר ששכונת הבוכרים היא ירושלים, היא שייכת לעיריית ירושלים... אבל ירושלים היא העיר העתיקה. וגם לאחר מכן במשך כמה שנים מרן היה מגיע מתל אביב, כשכיהן שם כרב ראשי, בשנים תשכ"ט, תש"ל, תשל"א, היה נוסע במיוחד לירושלים, אז לא היו פקקים כמו היום, ומנענע בכותל וחוזר.

[20] ספר מאוד יפה, הרב מזכיר אותו, כדאי לכל בן תורה לקנות את הספר הזה, לשים ליד המיטה, ובכל חג לעבור על ענייניו.

[21] אני זוכר כשלמדנו בישיבת חברון, היו עושים שמחת בית השואבה, מתחילים בשעה שתים עשרה או אחת בלילה, למה? ככה!... ואחר כך ממשיכים עד ארבע לפנות בוקר, ואז ישיבת חברון היתה בשכונת גאולה, ובאמצע הבנין עשו סוכה גדולה מאוד, וכשגמרו הלכו כולם לישון. אבל הסוכה מלאה בחורים ואין מקום, מה היו עושים? שני בחורים היו עומדים, זה מכאן וזה מכאן, ומרימים את הישן "על כפים ישאונך", מוציאים אותו למדרכה ברחוב וישנים במקומו, שהרי הוא ישן, וישן פטור מהמצוות! הוא קם בבוקר "והנה היא לאה", רואה שהוא תחת כיפת השמים...

הגרש"ז אוירבך בהליכות שלמה (עמוד קסו) חידש להתיר, כי הישן פטור מהמצוות, ובמנחת שלמה (ח"א סימן א אות ב) כתב שדי במה שיכוון מתחילה לקיים המצוה. ואולם אין לומר שישן פטור מהמצוות, שהרי ישן שהגיע זמן קריאת שמע של הגר"א, אביו גוער בו, קום! יקח קצת מים ויזה עליו, כמו בפרה אדומה, אבל לא ישפוך עליו מים, שלא יחזיר לו... אלא כמה טיפות, או צביטה בבגד... כדי לעורר אותו. וכמו שפסק מרן בשלחן ערוך (סי' סג ס"ה) שאם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא קריאת שמע. ולמה לצער אותו אם הוא ישן? על כרחך שישן חייב במצוות. גם בשו"ת מתת ידו (ח"א סי' יד) - לפני שנה או שנתיים הזכרתי את הספר הזה, אמרתי שאין לי אותו, ואחרי יומיים מישהו הביא לי במתנה, תודה רבה לו. זה ספר יפה מאוד, תענוג! - חקר האם הישן פטור מהמצוות, ופלפל והביא ראיות, והעלה שחייב במצוות. ולפי זה אין להוציא את הישן חוץ לסוכה.

דרך אגב, אבל תוך י"ב חודש, או תוך חודש, או שנפטר מתו בחג ויושב שבעה אחרי החג, יכול ללכת לשמחת בית השואבה, ואף שלא הולך לחתונות, בר מצוות, ולכל אירוע שיש בו תזמורת, אבל לשמחת בית השואבה שילך למאה שערים אצל רב' אהרלך ושאר חסידויות, ששרים שם שירים ורוקדים קדצ'קה. כי זו שמחה שחייב בה, שנאמר "ושמחת בחגך". וגם בפורים, אבל תוך י"ב חודש שמגיע לבית בנו או חתנו בפורים, לא יאמר להם, תכבה את הטייפ או המחשב, אני תוך שנה ואסור לי לשמוע כלי שיר... וכי הוא אשם שאבא שלך מת?!... לפי הדין מותר לו לשמוע שירים, כי גם עליו מוטלת מצות השמחה בפורים. אבל לחתונה ולבר מצוה לא ילך, אלא רק יאמר 'מזל טוב', יתן מתנה, ויצא (ראה השיעור השבועי תשפ"ב פר' ויקרא אות ו והלאה, ופר' ראה הע' 2).

נהנת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!
1. הפקדה לחשבון בנק: מזרחי טפחות סניף : 523 מ.ח. 225485 ע"ש עמותת חזון עובדיה בנשר.
2. העברה בביט 0546888382 ולציין: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטלי מאובטח להו"ק:
https://nedar.im/7004246 ולציין: עבור "השיעור השבועי".

בחסות: מעיין 2000 Super Market הסל המשתלם!